

27 . Iaz | Comuna: Obreja | Județ: Caraș-Severin | Punct: Traianu, La drum | Anul: 2012

Anul: 2012

Cod RAN: 53407.01;51038.01

Perioade: Antichitate

Epoci: Epoca romană timpurie

Tipuri sit: tip neprecizat

Categorii sit: Domestic

Autori: Adrian Ardeț, Lucia-Carmen Ardeț, Marian Gavrilă, Ana Cristina Hamat, Dimitrie Pavel Negrei

Instituții: Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Liceul Teoretic "Traian Doda" Caransebeș, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș

Raport

Situat în partea de sud-vest a României, cel mai de seamă oraș roman al Daciei vestice se află așezat între următoarele coordonate geografice: 45° 28' 45" latitudine nordică și 22° 10' 15" longitudine estică. Ruinele antice se afla răspândite pe raza satelor Jupa și Iaz, fiind despărțite astăzi de cursul râului Timiș. Conform Cărții Funciare din Caransebeș, partea aflată pe raza satului Jupa se amplasează în punctul „La Drum” - Zavoi. Partea aflată pe teritoriul satului Iaz, comuna Obreja, se află amplasată în punctul numit „Traianu”. Teritoriul pe care s-a amplasat anticul Tibiscum se încadrează din punct de vedere geomorfologic în Câmpia Timișului aflată la o altitudine de 180 m. Această zonă se învecinează la nord cu Masivul Poiana Ruscăi; spre est se deschide culoarul Bistrei, caracterizat printr-un relief colinar ce urca treptat spre Masivul Muntele Mic, ce face parte din Munții Țarcu; la vest se află Dealurile Zăgujenilor ce ating 300 m altitudine în Măgura Poienii; spre sud se deschide Depresiunea Caransebeșului caracterizată printr-un relief colinar. Locul unde a fost fondată așezarea antică Tibiscum se încadrează climatului temperat-continental moderat, cu nuanțe submediteraneene¹.

Prima semnalare a unui monument antic provenit de la Tibiscum este făcută de către italianul Aloysius Ferdinandus Marsilius, care prin anul 1690 a notat și desenat o serie de monumente, ruine, castre și inscripții publicate în monografia Dunarea Pannono-Mysiana, cu observații geografice, astronomice, fizice, în șase volume printre care și un altar onorific - închinat Corneliei Salonina de către ordo municipii Tibiscensium².

Primele cercetări arheologice au fost inițiate în anul 1875, de către Ortvy Tivadar, pe malul drept al râului Timiș, surprinzând cea mai mare parte din așezarea civilă, cuprinsă în perimetrul delimitat la est de satul Iaz, la nord de satul Ciuta, până la râul Bistra, iar la vest de satul Jupa. Plecând de la informațiile existente, în anii 1923-1924, din inițiativa episcopului greco-catolic din Lugoj, sunt întreprinse cercetări arheologice de către G. G. Mateescu, conferențiar la Universitatea din Cluj. Rezultatele cercetărilor indică poziția castrului și a așezării civile. Savantul român Constantin Daicoviciu împreună cu Ioachim Miloia, directorul Muzeului Banatului din Timișoara, ambii absolvenți ai Liceului „Traian Doda” din Caransebeș, întreprind o serie de cercetări de teren vizând și așezarea romană de la Tibiscum, unde sunt semnalate monumentele vizibile cu ochiul liber.

Cercetările arheologice sistematice sunt inițiate și conduse de profesorul Marius Moga, director al Muzeului Banatului din Timișoara, începând din anii șaiszeci. Din anul 1976, profesorul Marius Moga se retrage și responsabilitatea științifică a șantierului îi revine Doinei Benea³.

Începând cu anul 1990 responsabilitatea științifică asupra cercetărilor arheologice din punctul „Traianu” revine cerc. șt. dr. Adrian Ardeț care pornește de la premisa existență la începutul anilor '90 prin care orașul antic s-ar fi format pe partea dreaptă a râului Timis. În prezent, cercetări sistematice sunt întreprinse pe

teritoriul rezervației arheologice, de către colectivul MJERG, Caransebeș.

Obiectivele cercetării de anul acesta se împart în două categorii. Prima dintre ele o reprezintă continuarea cercetării arheologice din anii 2002 și 2011. În campania arheologică din anul 2002 principalul obiectiv al cercetărilor de la Tibiscum-Jupa I-a constituit cercetarea drumului roman în dreptul clădirii II și extinderea săpăturilor în interiorul clădirii XIII (4) precum și conservarea primară a clădirilor III (3) și VI (6) aflate în zona așezării civile. A doua categorie de obiective se referă la conservarea primară a clădirii XIII (4) în zona așezării civile și a edificiului nou descoperit, precum și dezvelirea edificiului descoperit în campania din 2011 - în apropierea clădirii XIII (4).

Lucrările în zona clădirii nr. XIII (4) efectuate în această campanie, continuă săpături mai vechi realizate în anii 2001- 2002 și continuate în 2011. În campania arheologică din anul 2001-2002 datorită stării precare în care se găseau clădirile componente ale așezării civile de la nord de castrul militar, am inițiat un program de conservare primară concretizat prin lucrări specifice la clădirile XIII (4), IV și V (5), precum și de curățare a drumului roman care traversează așezarea civilă. Drumul care străbate așezarea civilă are o lățime de 7 m și este pavat cu lespezi de calcar, fiind considerat o arteră comercială a orașului antic. Campania arheologică din 2011, a avut ca și principal obiectiv cercetarea zonei aflate în vecinătatea clădirii XIII (4), mai ales în zona din nordul clădirii menționate.

Activitatea în zona clădirii nr. XIII (4) a început în data de 1.08.2012 în zona din vecinătatea clădirii XIII (4), pe o porțiune de 6 m în continuarea secțiunii S1/2011. Secțiunea, astfel trasată are dimensiunile de 6,25 x 3,50 m, profilul de sud îl reprezintă zona de contact cu S1/2011, ea fiind perpendiculară pe drumul roman. Lucrările au fost mult îngreunate de distrugerea provocată prin construirea în acest loc a morii din Jupa, clădire modernă a cărei construcție a distrus edificiile antice și o bucată din drumul roman până la adâncimea de 1 m, dar și a problemelor provocate de fluctuația cursului râului Timiș. Din dorința de a exploata toate posibilitățile oferite de suprafață, s-a optat pentru următoarele valori de 6,25 x 3,50 m. Campania arheologică a fost încheiată la data de 12.09.2012, ajungându-se la o adâncime de 3,25 m (până la sterilul arheologic), dezvelindu-se partea de nord a edificiului cu o suprastructură din lemn pe fundații de piatră și cărămidă legate cu mortar, care a fost cercetat și în campania din 2011. Distanța între edificiul nou descoperit și clădirea XIII (4) este de 2,25 m.

Din punct de vedere stratigrafic se constată existența a 4 nivele de locuire, vizibile mai ales în profilul de nord al secțiunii, care a fost mai puțin afectat de distrugerea modernă. Nivelul I, reprezintă nivelul de lemn asociat cu primele construcții romane de la Tibiscum, surprins la adâncimea de 2,80 până la 2,95 m, pe alocuri cu o grosime de 0,35 cm. Acest nivel a fost surprins între metrul 2,25- 4,25 m, unde datorită sondajului executat aici s-a ajuns până la sterilul arheologic. Peste acesta a fost surprins un strat de lut nivelator. Acesta corespunde unei refaceri a edificiului din lemn și trebuie pusă în legătură cu prima fază a drumului roman și cu clădirea cercetată de noi. Construcția de început de secol al II-lea corespunde nivelului II, ea a fost distrusă intenționat în momentul refacerii drumului de acces în așezare. Nivelul al III-lea reprezintă distrugerea edificiului cu fundații de piatră și pereți din bârne de lemn. Noua cale de acces va determina refacerea în piatră a construcțiilor aflate în imediata apropiere a drumului, construcții corespunzătoare ultimului nivel de locuire - nivelul IV.

Campania arheologică de anul acesta a completat cercetările inițiate în anul 2002 și continuate în campania anului 2011, printr-o secțiune perpendiculară pe S1/ 2011, orientată E- V. La adâncimea de aproximativ 1 m a apărut zidul Z6, a cărui fundație continuă dinspre S spre N cu încă 1,50 m. Înspre profilul nordic, zidul a fost scos, în profil se mai păstrează doar amprenta fundației acestuia între metrul 2,25 - 3,25, la adâncimea de 1,25 m. Această fundație reprezintă partea dinspre stradă a clădirii, în fața ei, la o adâncime de 1,70 m a ieșit la iveală primul nivel al drumului roman.

De asemenea, podeaua descoperită în campania din 2011, continuă în partea de N, cu încă 1,77 m, ea fiind lucrată din lut și având o substrucție din piatră de râu și pietriș, care a cedat la mijloc. Podeaua este contemporană cu zidul Z6 și zidul Z8, ultimul a fost găsit la o adâncime de 1,50 m fiind paralel cu profilul de E. Cu o fundație de 0,65 m din piatră de râu și 0,75 m din piatră de râu cu mortar, continuă și în S1/ 2011. Din păcate pe această porțiune zidul a fost dezafectat în antichitate, probabil până la fundația din piatră de râu. Cele două ziduri delimitează un portic aflat la stradă, a cărui podea a fost menționată mai sus.

În partea dinspre N, casa a suferit o distrugere intenționată atât în ceea ce privește nivelul de lemn, cât și în ceea ce privește faza mai târzie - datată la începutul secolului al II-lea. Clădirea a fost dezafectată în momentul construirii ultimei faze a drumului care traversează așezarea.

Construcția cercetată de noi în campania arheologică septembrie 2011 și august - septembrie 2012 se înscrie în tipul clădirilor adaptate nevoilor comerciale, cu fațadă îngustă și portic, amplasată lângă drumul așezării.

Materialul arheologic este destul de sărăcăcios și este reprezentat doar prin câteva fragmente ceramice, cuie și cărămizi, aflate mai ales în nivelul de dărâmatură sau pe podeaua edificiului descoperit, dar și în sondajul efectuat între profilul nordic și fundațiile Z 6 și Z 8- în nivelul de lemn.

Dintre piesele mai deosebite putem aminti fragmente de vase terra sigillata, fragment de cuțit din fier, fragment de capac din sticlă, aplică de bronz și un fragment de plăcuță votivă cu cavalerii danubieni, precum și un opaiț cu ștampila FORTIS în stare fragmentară. Materialul se află în prezent în depozitele MJERG Caransebeș.

Acest tip de edificiu a fost construit din materialele de construcție reprezentate prin piatră de râu, țigle, cărămizi și lemn.

În secțiunea cercetată anul acesta au fost folosite mijloacele clasice de cercetare arheologică, combinate cu tehnica fișelor de context arheologic, metodă care se dovedește deosebit de fructuoasă în cercetare și documentare.

Din punct de vedere cronologic, așa cum rezultă din situația stratigrafică, am reușit să surprindem momente cruciale în dezvoltarea orașului antic. Nivelul I reprezintă etapa construcțiilor din lemn, contemporane cu începutul stăpânirii romane în Dacia și incendiate probabil cu ocazia construcției primei faze a drumului în timpul domniei împăratului Hadrian. A urmat nivelarea resturilor și reconstrucția zonei. Peste clădirea din lemn a fost construită o clădire cu fundație de piatră de râu- 1, 20 m și piatră de râu alături de cărămidă legate mortar, dezafectate în urma lărgirii drumului de acces în așezare. Edificiul dezvelit parțial, își leagă existența de rolul comercial al așezării. Fiind situat la artera principală, îndeplinea probabil și o destinație comercială, pe care cercetările viitoare o vor demonstra.

Obiectivele cercetării viitoare:

Odată terminată cercetarea sistematică la clădirea XIII (4), vom începe lucrările de conservare primară, prin refacerea zidăriei și punerea în valoare a acestei construcții. Pentru campania arheologică din anul 2013 propunem continuarea lucrărilor de dezvelire a edificiului nou descoperit și conservarea lui, în suprafața estică aflată în partea afectată de către cursul râului Timiș.

În vederea elucidării numeroaselor întrebări privind acest obiectiv arheologic se pune problema continuării cercetărilor arheologice și a punerii în valoare a întregii zone cercetate până în prezent printr-o acțiune conjugată la care să participe și autoritățile locale prin sprijinirea unui program de conservare și punere în valoare a acestei importante zone arheologice din România. [Adrian Ardeț].

Note

- 1. Ardeț, Ardeț 2004, p. 9-10.
2. Ardeț, Ardeț 2004, p. 13.
3. Ardeț, Ardeț 2004, p. 19

Informații suplimentare online

[Raportul 5065 din cronică.cimec.ro](http://raportul.5065.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)